

KUZHEY MAKEDONYA NERESİDİR? “İSİM KRİZİ” GERÇEKTEN ÇÖZÜLDÜ MÜ?

Dr. Galip Çağ

İki devlet arasında çeyrek asrı aşkın süredir devam eden uluslararası ve dahi tarihi bir bunalım yakın bir zamanda kâğıt üzerinde nihayete ermiş görölüyor. Zira daha bu yılın başında Matthew Nimetz’in arabuculuğunda yeniden bir araya gelen Yunan ve Makedon yetkililer bahsi geçen kadim sorun “İsim Krizi”ne çözümün oldukça yakın olduğunu ifade etmişlerdi. Ve çok geçmeden de Haziran ayının on yedisinde Zoran Zaev ile Aleksis Çipras’ın karşılıklı olarak “*tarihi bir adım*” şeklinde niteledikleri anlaşma imzalandı. Her ne kadar henüz parlamentolar tarafından onaylanmasa da Yugoslavya’nın dağılmasından beri süregelen bunalım, diplomatik düzeyde çözüme kavuşmuş görünmekte. Ancak burada mühim bir soru akla gelmekte; bu kadar derin tarihi bağlantı ve irredentist iddialara konu olan bir sorun bir anda nasıl çözülr ya da ne olmuştur da şimdi bir anda iki taraf da bu denli uzlaşmacı bir hale gelir?

Bu önemli soruyu ve bahse konu sorunu anlamak ve cevaplamak için meseleyi kısaca bir özetlemek faydalı olacaktır.

Hegemon bir gücün kurguladığı coğrafyalarda var olan tarihin dışında yeniden inşa edilen tarih o coğrafyalarda yeni kimlikler, devletler meydana getirirken, bunun gelecekte olası ortaya çıkaracağı kaosu hesaplamaz. Zira değişen şartlar ve çıkarlar er ya da geç bahsi geçen olası anlaşmazlıkları gün ışığına çıkardığında bu kaosu da bitirici olacak olan hegemonun kendisi olacaktır. Bu manada aynı Ortadoğu’da olduğu gibi Balkanlar’da da bugün yaşanan krizler ve bu krizlerin çözümleri çok değil bundan 100 yıl önce coğrafyaya yeni adlar ve kimlikler biçen aktörlerin varisleridir.

Bu noktadan bakıldığında sorunu doğru anlamak adına sınırlarının iyi çizilmesi zaruridir. Zira konu Balkanlar ise hemen her nokta muğlaktır. Örneğin Makedonya bir bölge adıdır aslında. Vardar, Pirin ve Ege Makedonya’sı olmak üzere 3 bölüm ve 67.000 km²’lik bir alanı kapsar. Bu, Balkan Yarımadası’nın %15’ine tekabül eder. Bugün 5 balkan ülkesi arasında pay edilmiştir. Buna göre; bugünkü Makedonya Cumhuriyeti büyük oranda Vardar Makedonya’sı üzerinde iken, Pirin Makedonya’sında Bulgaristan, Ege Makedonya’sında ise Yunanistan

hâkimdir. Ayrıca Arnavutluk ve Sırbistan topraklarında da kalan ufak bir bölümü bulunmaktadır. Bu küçük giriş bile konunun bir isim sorunu olmaktan çok öte derinlikte olduğunu göstermeye yetecektir belki de.

Yugoslavya'nın dağılması sonrasında Makedonya'nın ismi ile 1992'de bağımsızlığını ilan eden Üsküp merkezli devlet, Yunanistan tarafından kendi kuzeyindeki aynı isimli bölgeye karşı yayılcı bir iddiaya sahip olmakla itham edildi ve bugüne dek iki ülke defalarca bu konuda karşı karşıya geldi. Zaman zaman en büyüğü 1992'de gerçekleşen "*Makedonya Yunandır*" sloganlı milyonların katıldığı eylemler düzenlendi. Özellikle iki ülke milliyetçilerinin körüklediği sorun, bugüne dek geldi.

Bu süreçte önce 1994'te Selanik Limanı'nın Makedonya'ya kapanması ile başlayan ekonomik yaptırımlar, 2001'deki Arnavut ayrılıkçılar ile Makedon ordusu arasındaki iç çatışmalarda Yunanistan'ın Makedon hükümetine destek vermesi ile yumuşamaya başlar. Bu sırada Yunanistan'ın en somut talepleri Makedonya bayrağındaki Yunan mitolojisinden güneş sembolünün çıkarılması ile Makedon anayasasındaki bazı maddelerin iptalidir.

Yunanistan isim meselesindeki kararlı tavrını Makedonya'nın 2005'teki AB giriş müzakerelerinin başlamasını engelleyerek akabinde de 2008'deki NATO başvurusunu sırf bu yüzden veto ederek sürdürür.

2011'de Üsküp'te meydan ve civarına dikilen Büyük İskender ve ailesine dair heykeller tartışmayı tam manası ile tarihi bir evrene taşıtarak "Büyük İskender aslında kimindir?" sorusuyla derinleştirir. Şimdi artık konu diplomatik bir paradigmadan çözümü neredeyse imkânsız bir tarihsel sahiplenme düzlemine taşınmıştır ki tartışmalar bu noktada oldukça kararsızlaşır.

Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında Avrupa'nın tarihin en büyük göçmen bunalımıyla karşı karşıya kalması ve en büyük dalganın Makedonya'dan geçme çabasının Üsküp hükümeti tarafından oldukça sert bir şekilde püskürtülmesi, Yunanistan ile Makedonya'yı bir kez daha karşı karşıya getirir. Ancak ilişkilerin gerildiği bu noktada Makedonya'da 2017 seçimleri gerçekleşir ve Zoran Zaev bu seçimlerden zaferle çıkar.

Zaev başa geçer geçmez AB ve NATO üyeliği karşılığında isim krizinin çözülmesi noktasında tavizler verebileceği işaretini belirginleştirdiğinde bu, başsız bir Makedonya'nın Rusya etkisine girmesi ihtimalini de göz önüne alan AB ve NATO için fırsat haline gelir. Bir başka şekilde ifade edilmek istenirse; aslında Makedonya ve Yunanistan arasındaki sorun, şimdi Rusya'nın

Balkanlarda öyle ya da böyle güçlenmesini istemeyen AB ve NATO için ilk kez bu kadar önemsedığı bir sorun haline gelmiştir.

Şimdi bu kısa izah sonrasında yazının başındaki soruya bir soru daha ekleyelim; isim krizi dünya kamuoyuna sunulduğu gibi gerçekten de sonunda ve nihai olarak çözüme kavuştu mu?

Şüphesiz ki hayır!

Dışişleri ve akabinde iki ülke başbakanı nezdinde ortaya konan çözüm! zaferine ilk tepki Makedonya'dan gelir. Zira Makedonya Cumhurbaşkanı İvanov, ulusa sesleniş konuşmasında "*Bu zararlı metni ne desteklerim ne de imzalarım*" derken, anlaşmayı şeffaf ve mutabakata dayalı olmamakla eleştirir. Hemen akabinde Başbakan ve dışişleri bakanı ile yaptığı toplantıyı 3 dakika içinde öfkeyle terk eder. Ve bunlar kısa bir süre içerisinde gerçekleşir.

Buna benzer tepkiler Yunan tarafında da ortaya çıkar elbette. Hükümetin küçük ortağı milliyetçi Bağımsız Helenler Partisi'nin lideri ve aynı zamanda Savunma Bakanı Panos Kammenos "*İçinde Makedonya adının geçeceği hiçbir isim anlaşmasını kabul etmeyeceğini*" açıklar. Ayrıca ana muhalefetteki Yeni Demokrasi Partisi'nin (YDP) lideri Kiriakos Miçotakis de mutabakatın ulusal çıkarlara aykırı olduğunu savunur, "Makedon dili" ve "Makedon milliyeti" gibi kavramların kabul edilemez olduğuna dikkat çeker.

Garip şeyler oluyor değil mi? İki ülke tarihinin en mühim ve köklü sorunu yine iki ülkenin en üst düzey idari mekanizmasına rağmen bir çözüme kavuşturuluyor ya da öyle bir hava estiriliyor.

Şimdi de bundan sonrası...

Öncelikle anlaşmanın Makedon Meclisi tarafından onaylanması akabinde de referanduma sunulması gerekiyor. Bu durumda en iyi ihtimalle eylül ya da ekim ayında Makedonya'da bir referandum sandığı kurulacak. Halk da bu anlaşmaya evet der ise bu kez de anayasanın Yunanistan'ın taleplerine uygun şekilde revize edilmesi süreci başlayacak. Ki bu değişiklikler içerisinde dil ve azınlık kavramlarına kadar muhafazakâr sağ kanadın asla kabullenemeyeceği maddeler var.

Konuyu biraz irdelediğimizde aslolanın Yunanistan'ın isim hakkı üzerinden Makedonya halkının Balkanlardaki varlığını Yunan, Helen ya da İskender'in kurduğu kadim medeniyetten ayrı tutma çabası olduğu görülür. Kendinde Makedonya'yı bu medeniyet havuzunun dışında

tutma hakkını bulması ve bir açıdan bakıldığında onu Slav dili konuşması sebebi ile antik Makedonya ile irtibatsız hale getirmesi şüphesiz ki Makedonya için kabul edilebilir değildir.

Kaldı ki devletlerin sınırlarınının kadime yapılan atıflarla çizilmeye çalışılması çabası, modern devlet anlayışları ve sınırları açısından oldukça muğlak ve geçersizdir. Zira bu durumda bugün Yunanistan'ın kullandığı Greece adı hatta Helen medeniyetine atfen kullandığı Hellas tabirininin dahi kökleri araştırıldığında ortaya çıkan tablo evvela kendilerini belirsiz bir sınır çıkmazına sürükler.

Zaman gösterecek bir kez daha...